

A határőrség átalakításai és megszűnése (1989–2007)

Absztrakt – A BM Határőrség a vasfüggöny felszedésétől a schengeni tagságig nagy utat járt be. Mind a humán, mind a technikai területen teljesen átalakult, és a határőrizet, határforgalom-ellenőrzés tekintetében is „rendszer” váltott. A határőrség vezetése már a '80-as években felismerte a változásokat, és javaslatot tett az Elektromos Jelzőrendszer (EJR) felszedésére. Ezt követően meghatározó szerepet játszott a vasfüggöny bontásában és az új határőrizeti rendszer kiépítésében. A határőrség a '90-es években idegenrendészeti hatósággá vált, majd az 1994-es rendőrségi törvény hatálybalépésével tovább bővültek a jogkörei. Ebbe a folyamatba illeszkedik bele a 2005-ös alkotmánymódosítás, amellyel tisztán rendészeti szervvé vált a határőrség. 1998-tól a határőrség minden területen a schengeni követelményeknek való megfelelésre összpontosít, amelynek sikeres teljesítését követően, 2007-ben hazánk teljes jogú tagja lett a schengeni övezetnek.

Előzmények, avagy a viharos 20. század a határok, határőrizet, határőrizeti szervek változásainak tükrében

A magyar történelemből közismert, hogy Magyarország a 20. században több forradalmat, két világháborút és számtalan menekültügyi hullámot, ki- és bevándorlást átélt. A jelentős kivándorlási és bevándorlási folyamatok kezelésére 1903-ban törvénycsomagban került sor a ki-,¹ bevándorlási,² határrendőrségi³ és útlevéltörvények⁴ megalkotására. Ezenkívül ugyanebben az időben zárult a Halastó-vita⁵ is.

Az I. világháború végén, 1918-ban a román–magyar különbéke keretén belül, amely a bukaresti béke⁶ nevet kapta, Magyarország elérte a dualista időszak legnagyobb területét, ám a bekövetkezett trianoni békediktátum miatt a siker tiszavirág-életű volt. A trianoni határkijelölés előtt a hadsereg, majd a rejtés időszakában a vámőrség őrizte a teljesen új vonalon kitűzött magyar határokat. 1932-től a Magyar Királyi Határőrség, majd 1939-től a honvéd határőrség látta el a határőrizeti feladatokat. 1938-ban Felvidék, 1939-ben⁷ Kárpátalja, 1940-ben Észak-Erdély, 1941-ben Muraköz és Délvidék tért vissza az anyaországhoz.

¹ 1903. évi IV. törvénycikk a kivándorlásról.

² 1903. évi V. törvénycikk külföldieknek a magyar korona országai területén való lakhatásáról.

³ 1903. évi VIII. törvénycikk a határrendőrségről.

⁴ 1903. évi VI. törvénycikk az útlevélügyről.

⁵ 1903. évi IX. törvénycikk a Magyarország és Ausztria között Szepes vármegye és Gácsország széklén az úgynevezett Halastó körüli területen, az országos határvonalnak megállapítása iránt az 1897. évi II. t.-czikk értelmében alakított választott bíróság által hozott ítélet becikkelyezése tárgyában.

⁶ Sallai János: Az 1888-as magyar–román határszerződés. *Belügyi Szemle*, 51. (2003), 6. 62–72.

⁷ 1939-ben visszaállt egy szakaszon a lengyel–magyar határ, ami lengyelek százazreinek nyújtott lehetőséget a németek elől Magyarországra menekülni, és ami az akkori honvédségnek hatalmas kihívást

A II. világháború után a párizsi békeszerződés visszaállította az 1938. január 1-jei állapotokat a magyar határokon, kivétel a pozsonyi hídfő (Dunacsúny, Horvátjárfalu és Oroszvár) elcsatolása. 1948-ban sor került az új szomszédal a szovjet–magyar határ újbóli kijelölésére. Ezen időszakban a magyar határokat a honvédség őrizte, míg a határforgalmat a határrendőrség ellenőrizte. 1950-től 1956-ig a határőrcsapatokat az Államvédelmi Hatóság (ÁVH) alá rendelték, majd az 56-os forradalom után létrejött a kettős jogállású Belügyminisztérium (BM) Határőrség, amely a schengeni csatlakozás előestéjéig a BM alárendeltségében, fegyveres erőként funkcionált, majd 2006-tól tisztán rendészeti szervvé vált.

A II. világháború utáni időszakot maximálisan determinálta, hogy a hazánk a szovjet érdekövezetbe került, és először nyugati, majd déli határai mentén aknamezők telepítésével leereszkedett a vasfüggöny. Az első aknazár felszedése után 1957-ben azt újra letelepítették, de már csak nyugati viszonylatban, az osztrák–magyar határon, majd 1965-ben a politikai bizottság döntése alapján egy humánusabb eszköz alkalmazására, az S-100-as szovjet típusú elektromos jelzőrendszer letelepítésére került sor, az aknamezők párhuzamos felszedésével. A békés '60-as, '70-es éveket követte a szocializmus kifulladás, gazdasági válsága, amely a magyar külpolitikára is hatással volt, így annak egyik színterén, az osztrák–magyar határon is az enyhülés jelei jelentkeztek. A magyar határőrség 1987. március 13-i parancsnoki értekezletén Földesi Jenő államtitkár a következő mondatokkal érzékeltette jelképesen a kialakult és várható helyzetet.

„Most összességében megmondhatjuk elvtársak, északról, kelet egy részéről és délről nyugodt fuvalatok vannak. Nincs olyan széljárás, ami a Határőrség tevékenységét más irányba terelné, jelentősen befolyásolná vagy befolyásolhatná. Ami befolyásolja, elvtársak, az az előző időszakban kialakult folyamat, tendencia, a határforgalom növekedése.”⁸

Ezt követően az 1988. január 1-jével életbe lépett világútlevélről szóló törvény elindította a második kalandozások korát, és kezdetét vette a vasfüggönyt szimbolizáló elektromos jelzőrendszer felszámolási folyamata, amely elvezetett 1989. május 2-ához, amikor is Hegyeshalom tanácsháza termében Nováky Balázs ezredes, a határőrség törzsfőnöke nemzetközi sajtótájékoztatón bejelentette a vasfüggöny felszedését. Ezt követően mintegy két hónap alatt az osztrák–magyar határon felszedték az elektromos jelzőrendszert.

A fenti folyamattal párhuzamosan az új kihívások új megoldásokat, átalakításokat követeltek a BM Határőrségnél. A világútlevél bevezetésével megsokszorozódott a határforgalom,⁹ és nagyon nagy terhet jelentett a határforgalom-ellenőrzésben dolgozó személyállomány számára. E teher csökkentésére új módszereket¹⁰ és technikai eszközöket

jelentett a menekültek és a katonák tízezreinek fogadásával, ellátásával.

⁸ Sallai János: *Egy idejét múlt korszak lenyomata. A vasfüggöny története*. Budapest, Hanns Seidel Alapítvány, 2012.

⁹ Balla József: Úti okmányok a XX. század elején és végén, avagy az úti okmányok 110 éve. *Határrendészeti Tanulmányok*, 13. (2016), 2. 30–44.

¹⁰ Balla József: A határforgalom-ellenőrzés tartalmi változásai 1990-ig. *Hadtudományi Szemle*, 10. (2017), 2. 295–316.

vezettek be.¹¹ A változások, a szocializmus válsága a rendészeti szerveknél is furcsa helyzeteket teremtett. A kialakult helyzetet a rendőrség, Honvédelmi Minisztérium, Vám- és Pénzügyőrség arra használta volna ki, hogy a határőrséget, vagy annak feladataiból egy részt, magához vegye. E támadások kivédésére a határőrség vezetése különböző alternatívákban gondolkodott. Ezekre is reagálva Kiss Kálmán ezredes 1988-ban a szovjet nagykövetségen, a november 7-ei ünnepséget követően, a hivatásos határőrízetre való áttérés gondolatával állt elő Németh Miklós miniszterelnöknek. Az érveket az illetékesek elfogadták, és a gyors jogszabályalkotási folyamat¹² eredményeként megszületett a döntés, amely szerint az elkövetkezendő években a BM Határőrség a sorozott állomány helyett hivatásos (profi) határőrökkel folytatja feladatai ellátását.¹³ „Ennek szellemében született meg a 3141/1989. és a 2046/1989. (HT 17.) MT határozat a Magyar Köztársaság államhatáráról, annak rendjéről, őrizetéről és átlépésének szabályairól szóló törvényjavaslat alapelveiről.”¹⁴ Ezzel kezdetét vette egy új folyamat, amelyben a határőrség tevékenységét nyílt jogszabályokban szabályozták, később 1990-ben felmerült a határőrizetről, határőrségről szóló törvény¹⁵ megalkotásának folyamata.

A BM Határőrség 1989-ben egy sor szakmai feladat ellátása mellett hatalmas erőfeszítéseket tett az akkori Német Demokratikus Köztársaság állampolgárainak (NDK) és román állampolgárok inváziójának kezelésére. A vasfüggöny felszedésével NDK-s állampolgárok hada érkezett Magyarországra, hogy innen az osztrák–magyar határon át illegálisan távozzon. E folyamat végállomását jelentette 1989. szeptember 10., amikor az itt lévő keletnémet állampolgárok számára a Németh Miklós vezette magyar kormány lehetővé tette a szabad távozást az országból. Ezzel párhuzamosan, mintegy öt éve titokban zajlott egy folyamat,¹⁶ amelynek lényege, hogy a legálisan Magyarországra érkezett romániai¹⁷ magyar nemzetiségű állampolgárokat a nyugati és déli határszakaszon, minden ellentételezés nélkül, a magyar határrendészeti szervek egy titkos¹⁸ intézkedés alapján kiengedték. Ugyanezen év (1989) karácsonya a határőrség számára a román–magyar határon, a romániai forradalom hatásaként, válságos helyzetet hozott, amelyet a BM Határőrség döntően saját erejéből, más viszonylatokból átcsoportosítással kezelni tudott.

A rendszerváltás évében, 1990-ben egy sor változás következett be a BM Határőrségnél. Távozott a korábbi parancsnok, Székely János tábornok, és Nováky Balázs ezredest

¹¹ Sallai János – Szabó Zoltán: A Határőrség igazgatása. In Verebélyi Imre (szerk.): *Rendszerváltás és modernizáció a belügyi közigazgatásban (1989–1994)*. Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2020. 61.

¹² Ritecz György: Határőrizet a rendszerváltástól napjainkig. In Pósnán László et alii (szerk.): *Őrzők, vigyázatok a határra! Határvédelem, határőrizet, határavadászok a középkortól napjainkig*. Budapest, Zrínyi, 2017. 642–673.

¹³ Ritecz György: Az illegális migráció és az EU csatlakozás hatása a magyar határőrizetre. *Határőrségi Tanulmányok*, (2003), 1. különszám. 3–127.

¹⁴ Ritecz (2017) i. m.

¹⁵ Ez már egy másik minisztérium. Interjú dr. Horváth Istvánnal. *Határőr Magazin*, (1990), 2. 4–5.

¹⁶ Rottler Violetta – Sallai János: When changes went into effect: Hungarians from Transylvania permitted to cross the Western border from 1985. *Belügyi Szemle*, 68. (2020), 2 Special Issue. 99–109.

¹⁷ Sallai János: A változások kezdete, az erdélyi magyarok kiengedése a nyugati határon 1985-től. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 7. (2019), 3. 70–80.

¹⁸ Belügyminisztérium Határőrség Országos Parancsnokának 0001/1985. sz. Körlevele a román állampolgárokkal kapcsolatos eljárásokra. Budapest, 1985. július 9.

bízták meg, majd később nevezték ki a határőrség országos parancsnokává. Beindult a hivatásos határőrizetre való áttérés, amelynek első állomásaként a győri határőrkerület (később igazgatóság) területén az északi, döntően „vízi” határszakaszon, Mosonmagyaróváron, Győrben, Komáromban és Esztergomban létrejöttek az első hivatásos őrsők, továbbá megszűntek a mélységi, korábbi tartalék őrsők. A hivatásos őrsők hivatásos járőrökkel való felkészítésére Kőrmenden létrehozták a Határőr Kiképző és Továbbképző Intézetet, amelyet később a soproni és adyligeti határőrképző intézetek, iskolák követtek.

Már 1989-ben a határőrség fegyverhasználat, az illegális határátlépés minősítése alapvetően megváltozott.

1990. január elsejétől a minősített esetektől eltekintve (pl. fegyverrel...) a tiltott határsértés már nem bűncselekmény, hanem szabálysértés lett. 1990-ben a Határőrség szervezetszerű létszáma: 3200 tiszt, zászlós, tiszthelyettes, 1600 polgári és 17 000 sorállományú határőr, összesen 21 800 fő volt, amely a hivatásos átszervezés következtében 1996-ra lecsökkent: 5000 hivatásos, 1600 polgári, de már csak 2000 sorkatona lehetett.¹⁹ Mindez magával vonzotta 70-75 alegység felszámolását. A hivatásos átalakítás próbahelyszínéül a legkevesebb biztonsági kockázat elvén a győri határőrkerület dunai csehszlovák–magyar vízi határszakasz őrsői jelentkeztek, és itt is valósult meg az első hivatásos őrsők létrehozása.²⁰

A Kárpát-medence országaiban végbement rendszerváltozások a korábbi román krízis mellett Jugoszláviában is polgárháborút eredményeztek. Hazánk déli határain folyamatosan nőtt a feszültség, az országunkba menekülők száma folyamatosan emelkedett. Ez azt eredményezte, hogy a határőrségnek a korábbi rendészeti jellegű profilra való áttérés mellett kiemelt figyelmet kellett fordítania a déli határok őrzésére, védelmére.

Az 1988-as világtűzlevél bevezetése óta a határforgalom folyamatosan növekedett, amely a rendszerváltást követően tovább folytatódott. A legális határátlépés mellett jelentősen növekedett az illegális határátlépések száma, és nagy számban megjelent az embercsempészség.

Út a határőrség átalakításához és a határőrizeti törvény megszületéséhez

Az 1990-es évek elejétől tovább mélyült a jugoszláv válság, a tagköztársaságok kiválásával kezdetét vette déli határaink mentén a polgárháború. A polgárháborús helyzet közvetlen hatást gyakorolt a határőrség szolgálati²¹ tevékenységére (jelentősen megerősítették csapatokkal és technikával a déli igazgatóságokat), közvetve pedig szer-

¹⁹ *Határőr Magazin*, (1990), 1. 5.

²⁰ Sallai–Szabó (2020) i. m. 64.

²¹ „A Kormány 3061/91. számú határozata alapján a Jugoszláviában kialakult válsághelyzet miatt a HÖR OPK 025/1991. sz. parancsa szerint, 1991. november 06–11. között a déli viszonylatú határőr igazgatóságok állományában került sor a jelenlegi határvasdász századok elődeinek – az akciószázadoknak – a felállítására.” – Kovács Gábor: A rendészet, határrendészet értelmezése a Határőrségi csapaterő feladat és tevékenység rendszerében. In Hautzinger Zoltán (szerk.): *Tanulmányok a „Határőrség és rendészet” című tudományos konferenciáról*. Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, 2020. 94. (Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, 1.)

vezetére, képzési rendszerére, technikai eszközeinek fejlesztésére. A tisztképzésben a korábbi tervektől eltérően a Kossuth Lajos Katonai Főiskolán folytatódott a katonai jellegű határőrtisztképzés, míg ezzel párhuzamosan megkezdte munkáját a Rendőrtiszti Főiskolán a Határrendészeti Tanszék. A jugoszláv helyzet kezelésére létrehozták először rendészeti akciószázadok elnevezéssel a készenléti századokat, amelyeket később határvadászszázadokká²² neveztek át. A jugoszláv válság megakadályozni nem tudta a BM Határőrség átalakítását, de késleltette annak végrehajtását.

A magyar határoktól távoli konfliktus, a kuvaiti válság is befolyásolta annak idején a határőrség mindennapi szolgálati feladatait. Az öbölháború (1991) kitörése miatt, a feltételezett terrorista támadások megelőzésére, a BM Határőrség megerősített szolgálatot vezetett be, és kiemelt objektumok őrzését valósította meg.

A '90-es évek elején a BM Határőrségnél korábban megszokott alegység, egység elnevezéseket felváltotta a határőrizeti kirendeltség, határforgalmi kirendeltség, határőrizeti igazgatóság, határvadászszázad.

A vasfüggöny felszedése, valamint a rendszerváltás után a határokon lényegesen megnövekedett a legális és illegális forgalom. Mindenki utazni szeretett volna, és hazánkon keresztül nagyon sokan a jobb megélhetés reményében keleti és déli irányból Nyugat-Europába illegálisan szerettek volna eljutni. Ezen utóbbi személyek közül nagyon sokan nem rendelkeztek megfelelő okmányokkal, és ellátásukról nem tudtak gondoskodni. Az ezzel járó kihívások kezelésére a magyar politikai vezetés az idegenrendészetet újrászabályozta. Ennek részeként idegenrendészeti hatósággá vált a határőrség, a külföldiek beutazásáról és a magyarországi tartózkodásáról szóló 1993. évi LXXXVI. törvény előírásainak megfelelően. A kettős jogállásból adódóan a határőrség védelmi feladatait az ugyanebben az időben megszületett honvédelemről szóló törvény rögzítette. Az 1993-as évre jellemző volt a határforgalomban a túlszűfolttság, amelyet a következő statisztikai adatok²³ is alátámasztanak: 1993-ban 113 millió utas és 33 millió gépkocsi haladt át határellenőrző pontjainkon.

Az 1994-es év legjelentősebb eseménye a rendészetben a rendőrségi törvény elfogadása és kihirdetése, amelyet követően valamennyi határőr járőrt rendőri jogosultság, intézkedési jogkör illetett meg.

Az 1994-es év történései, a déli háborús helyzet kezelése mellett a határőrség életében jelentős állomások voltak a későbbi években meghatározó rendészeti profil irányába történő elmozduláshoz. A hivatásos határőrizetre való átállás első öt éve azt igazolta, hogy a határőrség a rendszerváltás után helyes koncepciót választott. Az átalakulásnak azonban voltak fájdalmas pontjai is, így például a zalaegerszegi és soproni igazgatóságok felszámolása, a Budapesti Határforgalmi Igazgatóság és a Biztosító és Kiszolgáló Igazgatóság összevonása.

Az elkövetkezendő időszakban a BM Határőrség életét az általános szolgálati, rendészeti, idegenrendészeti feladatai ellátása mellett a készülő határőrizeti törvény befolyásolta. Az 1990-ben fogant gondolat igen lassan haladt előre. Az 1996-ban a belügy-

²² A *határvadászszázad* elnevezés a két világháború közötti időszakban használt megnevezés újjáéledése.

²³ Mérleg és prognózis. *OrszágHatár*, (1994), 8. 8.

miniszter határőrségnél tett látogatása során jelezte, hogy hamarosan a kormány elé kerül a törvénytervezet, ám annak elfogadására még több mint egy évet várni kellett. Közben a hivatásos állomány jogviszonyáról szóló törvény megszületett, amely az ekkor már jelentős létszámú hivatásos tiszttel és tiszthelytessel rendelkező határőrség életét nagyban meghatározta, javította az állomány jogbiztonságát.

A '90-es évek bármelyikére igaz állítás, hogy a határforgalom adatai nagyon magasak voltak, az illegális migráció, az embercsempészés tevékenysége nem csökkent, kiemelt erőfeszítéseket igényelt a nemzetközi szervezett bűnözés elleni fellépés. Ezenkívül a jugoszláv polgárháború²⁴ sem csitult még teljesen el. Ezzel párhuzamosan folyt a határőrség átalakítása, és közeledett a határőrizeti törvény elfogadása, valamint az utolsó sorkatona leszerelése a határőrségtől.

Itt egy kis kitérőt téve fontosnak tartom megjegyezni, hogy eközben Nyugat-Európában,²⁵ 1995. március 25-én lépett hatályba a Schengeni Végrehajtási Egyezmény. Ez az egyezmény tette lehetővé a tagállamok polgárai számára a személyek szabad áramlását. Később az amszterdami szerződés hatálybalépésével a schengeni joganyag az EU I. pillérébe integrálódott. Magyarország az Európai Unióhoz csatlakozás reményében szintén mindent megtett, hogy a schengeni követelményeknek megfeleljen.

1997 a határőrség számára a határőrizetről és a határőrségről²⁶ szóló törvény elfogadását és kihirdetését hozta. A törvény keretjellelleg meghatározta a határőrség idegenrendészeti és nemzetközi feladatait, az intézkedések, kényszerítő eszközök és a titkos információgyűjtés szabályait, a szabálysértésekkel kapcsolatos jogköreit, bűnüldözési feladatait. Ugyanakkor új elemként jelent meg meghatározott bűncselekmények esetén a nyomozó hatósági jogkör, és bővült a helyszínbírságotlasi jogkörrel. Ez előtt majd 100 évvel, 1903-ban született ehhez mérhető törvény a határrendőrség felállításának kapcsán.

1998-ban leszerelt az utolsó határőr sorkatona Adyligeten, amelynek bázisán egyben megszületett egy újabb határőr-tiszthelyettes iskola, valamint a Határőrség Vezetőképző Intézete.

A határőrség felkészülése a schengeni követelményeknek való megfelelésre

1998-ban a BVTI első képzési programja az EU- (schengeni) csatlakozásra való felkészüléssel indult. Ebben az időszakban már elkezdődött a Külügyminisztérium gondozásában az integrációra való felkészülés, amelyre létrehozott munkacsoportok közül a 17. foglalkozott az uniós bel- és igazságügyi együttműködés, a schengeni témakör kutatásával, publikálásával, ami tananyagul szolgált a határőrség hivatásos állományának felkészítéséhez.

²⁴ A délszláv háború miatt a határőrség fegyverzetét kiegészítették hatékonyabb páncéltörő eszközökkel (Fagott, Metis), valamint páncélozott szállító harcjárművekkel (PSZH, BTR). Az eszközök kezelésére való felkészítés a határőrség bázisain, a honvédséggel együttműködve történt.

²⁵ Pontosabban az öt alapító tagállamban. Németországban, Franciaországban, Belgiumban, Hollandiában és Luxemburgban, továbbá két csatlakozott országban: Spanyolországban és Portugáliában.

²⁶ 1997. évi XXXII. törvény, a határőrizetről és a határőrségről.

A humán felkészítés mellett a BM és BM Határőrség vezetése komoly figyelmet szentelt a technikai fejlesztésre, amelyet folyamatosan megvalósított. A kiépítésre került határregisztrációs rendszer keretén belül okmány- és rendszámleolvasó és -nyilvántartó rendszer hatékonyan segítette a határforgalomban részt vevő állomány munkáját.

Már ebben az időben is közszájon forgott a rendőrség-határőrség összevonásának kérdése, amelyet 1999-ben az akkori belügyminiszter a *Népszabadságnak* adott nyilatkozatában cáfolta.²⁷ Ebben az időszakban a határőrségben az országos parancsnok, Nováky tbk. nyugdíjba vonulása utáni helyzet, a legfőbb vezetői poszt betöltetlensége okozott zavarokat. Ugyanebben az időben a honvédséghez²⁸ való tartozás is felmerült politikai körökben, de ezt is elvetették akkor. Később a két szervezet (a határőrség és a rendőrség) összevonása²⁹ időként felmerült. Folytak tárgyalások a politikai pártok között, mivel az összevonás kétharmados jogszabályokat érintett.

2000-től egy nagyarányú technikai fejlesztés eredményeként 883 darab Lada Niva érkezett, amellyel a BM Határőrség hivatásos járőrállományának mobilitása a terepen látványosan megjavult.

„A COP³⁰ program keretében beszerzésre került, közel hatvan mikrobusz lényegében az amortizációs cserét fedezte. A speciális járműveknél, illetve a mobilitásnál meg kell említeni a mobil bevetési központokat és az ún. „Schengen-buszokat”³¹ is, melyek szintén PHARE programok keretében jutottak a Határőrség birtokába 2001-2002-ben. A bevetési szervek kialakításához szükséges szárazföldi mobilitás érdekében határvadász századonként 1-1 csapatszállító busz beszerzése is megtörtént. A mobilitáshoz tartozik a szárazföldön kívül a vízi mobilitás biztosítása is, különös tekintettel, hogy hazánk határainak közel harmada vízi határszakasz, két tucat különböző kategóriájú járőrhajó került beszerzésre.”³²

2001-től³³ megérkeztek az első EU-szemlélők (öt francia, öt osztrák szakember), akik Magyarország mint EU-tagjelölt ország határőrizeti rendszerét tanulmányozták.

A BM Határőrség napi tevékenységét a harmadik évezred első évtizedében a schengeni csatlakozás szinte teljesen determinálta. A 2004-es EU-csatlakozás előrevetítette a schengeni tagságunkat, amelyre a határőrség az ellenőrzések tapasztalatai alapján felkészült, és egyben elindult egy rendőrséggel való integráció előkészítése, levezénylése. A 2007-es Országgyűlés honvédelmi és rendészeti bizottsága³⁴ ülésén a határőrség utolsó országos parancsnoka a következőként értékelte a schengeni csatlakozás és a rendőrségbe való beolvadás előestéjén az elvégzett munkát.

²⁷ Elsőbbséget élvez a rendvédelem. Pintér Sándor nem tervezi a határőrség és rendőrség összevonását. *Népszabadság*, 1999. április 23. 7.

²⁸ Honvédség legyen-e a Határőrség? *Népszabadság*, 1999. július 26. 4.

²⁹ Terv a Határőrség és Rendőrség összevonására. *Népszabadság*, 2000. június 27. 1.

³⁰ COP: Country Operation Program, a PHARE része.

³¹ 2002. februárban 26 darabbal rendelkezett a határőrség.

³² Ritecz (2017) i. m.

³³ EU vizsga a határokon. Jól működött a regisztrációs rendszer. *Népszabadság*, 2001. október 13. 17.

³⁴ 2007. december 13-án a Határőrség Országos Parancsnokságán.

„A schengeni felkészülés érdekében nagyon komoly fejlesztéseket hajtottunk végre, hogy teljesíteni tudjuk a követelményeket. Ilyen fejlesztésre több mint 24 milliárd forint állt rendelkezésre. Meggyőződésem, hogy ezt a 24 milliárd forintot a Határőrség jól használta fel, látványosan használta fel, ebből több mint 8 milliárd forintot fordítottunk objektum-beruházásokra, új objektumok építésére, illetve a régiók korszerűsítésére. Most azt tudom jelenteni, hogy Záhonytól Hercegszántóig a külső határon minden objektumunk új vagy felújított, illetve a horvát határszakaszon a drávaszabolcsi kirendeltséget áthelyeztük Siklóstra, felújítottuk az objektumot, illetve a pécsi igazgatóságunkon a bevetési egység objektumát szintén felújítottuk.”³⁵

Ugyanezen az ülésen, ma már jól látható, a parancsnok tévesen értékelte a helyzetet, amikor Románia és Horvátország közeli európai uniós schengeni tagságát vizionálta.

Az BM Határőrség és a rendőrség fúziójával, annak folyamatával, ellentmondásaival, főbb állomásaival a területi korlátok miatt nem foglalkozom.

Összegzés

A BM Határőrség a vasfüggöny felszedésétől a schengeni tagságig nagy utat járt be. Mind a humán, mind a technikai területen teljesen átalakult, és határőrizet, határforgalom-ellenőrzés tekintetében is „rendszer” váltott. A határőrség vezetése már a '80-as években felismerte a változásokat, és javaslatot tett az EJR felszedésére. Ezt követően meghatározó szerepet játszott a vasfüggöny bontásában és az új határőrizeti rendszer kiépítésében. A változások első állomása 1990-ben a szlovák határszakaszon a hivatásos határőrizet bevezetése, amelynek végső állomásaként 1998-ban az utolsó sorállományú határőr is leszerelt.

A hivatásos szervezetre való átállás fő állomása volt a körmendi, soproni, adyligeti tiszthelyettesképző iskolák létrehozása, valamint az Rendőrtiszti Főiskola, Határrendészeti Tanszék létrehozása.

A '90-es évek déli határaink mentén polgárháborút hozott Jugoszláviában, amely válság a BM Határőrség számára nagyon nagy kihívást jelentett. Erői, eszközei átcsoportosításával, a Honvédelmi Minisztériummal, a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatallal (BÁH)³⁶ és az önkormányzatokkal együttműködve sikeresen teljesítették a feladatot. A kialakult helyzet kezelésére először akció-, majd határvadászszázadokat hoztak létre, és Viszonylati Parancsnokságot állítottak fel.

Az 1993-ban elfogadott idegenrendészeti törvény idegenrendészeti hatósággá nyilvánította a határőrséget, majd az 1994-es rendőrségi törvény tovább bővítette a határőrség rendészeti jogköreit.

A Hanns Seidel Alapítvány támogatásával 1993-tól a BM Határőrség kezdeményezésére megszervezték a *nemzetközi határrendészeti konferenciát*,³⁷ amelynek több mint egy

³⁵ Jegyzőkönyv az Országgyűlés Honvédelmi és rendészeti bizottságának 2007. december 13-án, csütörtökön, 10 órai kezdettel a Határőrség Országos Parancsnokságán (1021 Budapest, Labanc utca 57.) megtartott kihelyezett üléséről.

³⁶ A BÁH-hal csak 2000 után.

³⁷ 17. Nemzetközi Határrendészeti Konferencia.

évtizedig házigazdájává is vált a szervezet. A fórum nagy segítséget jelentett a schengeni csatlakozás követelményeinek megismeréséhez, teljesítéséhez.

A határőrség kettős jogállása hosszú ideig determinálta hatás- és jogköreit. Ebben a helyzetben 2005-öt követően egyértelművé vált a jogállása, és tisztán rendészeti szervvé vált az Alkotmány módosításával.³⁸

A BM Határőrség életében is meghatározó volt, hogy hazánk 2004-ben EU-tag lett, amihez teljesíteni kellett a schengeni követelményeket. Közben a szervezet aktív szerepet vállalt az európai határőrség, a FRONTEX³⁹ munkacsoportjaiban, akcióiban.

Felhasznált irodalom

17. Nemzetközi Határrendészeti Konferencia. Online: www.zaol.hu/cimke/17-nemzetkozi-hatarrendeszeti-konferencia/#
- Balla József: Úti okmányok a XX. század elején és végén, avagy az úti okmányok 110 éve. *Határrendészeti Tanulmányok*, 13. (2016), 2. 30–44.
- Balla József: A határforgalom-ellenőrzés tartalmi változásai 1990-ig. *Hadtudományi Szemle*, 10. (2017), 2. 295–316.
- Belügyminisztérium Határőrség Országos Parancsnokának 0001/1985. sz. Körlevele a román állampolgárokkal kapcsolatos eljárásokra. Budapest, 1985. július 9.
- Elsőbbséget élvez a rendvédelem. Pintér Sándor nem tervezi a határőrség és rendőrség összevonását. *Népszabadság*, 1999. április 23. 7.
- EU vizsga a határokon. Jól működött a regisztrációs rendszer. *Népszabadság*, 2001. október 13. 17.
- Ez már egy másik minisztérium. Interjú dr. Horváth Istvánnal. *Határőr Magazin*, 45. (1990), 2. 4–5.
- Határőr Magazin*, 45. (1990), 1.
- Honvédség legyen-e a Határőrség? *Népszabadság*, 1999. július 26. 4.
- Jegyzőkönyv az Országgyűlés Honvédelmi és rendészeti bizottságának 2007. december 13-án, csütörtökön, 10 órai kezdettel a Határőrség Országos Parancsnokságán (1021 Budapest, Labanc utca 57.) megtartott kihelyezett üléséről. Online: www.parlament.hu/documents/static/biz38/bizjkv38/HOB/0712131.htm
- Kovács Gábor: A rendészet, határrendészet értelmezése a Határőrségi csapaterő feladat és tevékenység rendszerében. In Hautzinger Zoltán (szerk.): *Tanulmányok a „Határőrség és rendészet” című tudományos konferenciáról*. Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, 2020. (Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, 1.)
- Mérleg és prognózis. *OrszágHatár*, (1994), 8. 8.
- Ritecz György: Az illegális migráció és az EU csatlakozás hatása a magyar határőrizetre. *Határőrségi Tanulmányok*, (2003), 1. különszám. 3–127.
- Ritecz György: Határőrizet a rendszerváltástól napjainkig. In Pósan László – Veszprémy László – Boda József – Isaszegi János (szerk.): *Őrzők, vigyázatok a határra! Határvédelem, határőrizet, határvadászok a középkortól napjainkig*. Budapest, Zrínyi, 2017. 642–673.

³⁸ 2004. évi CIV. törvény az Alkotmányról szóló 1949. évi XX. törvény módosításáról.

³⁹ Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökség.

- Rottler Violetta – Sallai János: When changes went into effect: Hungarians from Transylvania permitted to cross the Western border from 1985. *Belügyi Szemle*, 68. (2020), 2. Special Issue. 99–109.
- Sallai János: Az 1888-as magyar-román határszerződés. *Belügyi Szemle*, 51. (2003), 6. 62–72.
- Sallai János: *Egy idejét múlt korszak lenyomata. A vasfüggöny története*. Budapest, Hanns Seidel Alapítvány, 2012.
- Sallai János: A változások kezdete, az erdélyi magyarok kiengedése a nyugati határon 1985-től. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 7. (2019), 3. 70–80. Online: <https://orcid.org/0000-0001-6674-1942>
- Sallai János – Szabó Zoltán: A Határőrség igazgatása. In Verebélyi Imre (szerk.): *Rendszerváltozás és modernizáció a belügyi közigazgatásban (1989–1994)*. Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2020. 61–109.

Jogsabályok

1903. évi IV. törvénycikk a kivándorlásról
1903. évi V. törvénycikk külföldieknek a magyar korona országai területén való lakhatásáról
1903. évi VI. törvénycikk az útlevelügyről
1903. évi VIII. törvénycikk a határrendőrségről
1903. évi IX. törvénycikk a Magyarország és Ausztria között Szepes vármegye és Gácsország szélén az úgynevezett Halastó körüli területen, az országos határvonalnak megállapítása iránt az 1897. évi II. t. -cikk értelmében alakított választott bíróság által hozott ítélet becikkelyezése tárgyában
1997. évi XXXII. törvény a határőrizetről és a határőrségről
2004. évi CIV. törvény az Alkotmányról szóló 1949. évi XX. törvény módosításáról